kenis bezit voor het animale-, voor het eigenlijke zieleleven minder belang.

Zoo zagen wij dan, hoe naar vaste ordeningen, onze gewaarwordingen ontstaan van wat in ons en om ons geschiedt, en hoe daardoor onze ziel in meerdere of mindere mate de kleine wereld van haar eigen lichaam en de groote wereld van wat daar buiten ligt, leert kennen.

Thans rest ons nog de bespreking van de vaste ordeningen voor de gewaarwordingen der twee hoogere zinnen: gezicht en gehoor, die voor ons kennen van zoo voorname beteekenis zijn.

„Het beeld des Onzienlijken Gods."

> Dewelke is het beeld des onzienlijken Gods de eerst geborene aller creature.
>
> Col. 1 : 15.

God is een Geest, onze God is onzienlijk; maar toch openbaart die Onzienlijke zich met klimmende klaarheid. Schemerend door en achter het gordijn der *Natuur*, doorzichtiger in den naar zijn Beeld geschapen *Mensch*; en met volle klaarheid in *Christus*, die is het uitgedrukte beeld Zijner zelfstandigheid, *het* beeld des Onzienlijken Gods.

Beeld, niet beeltenis. Wat gebeeldhouwd is geeft meer dan wat in lijn en tint is afgebeeld; het geeft de volle verschijning; in marmer of metaal bootst het beeld den massieven levensvorm na. De beeltenis met stift of penseel geeft op haar beurt wat het koele, stugge marmer weigert uit te drukken, de levenswarmte, den zielegloed, de beweeglijke trekken; maar het beeld is meer indrukwekkend, is overweldigend door machtiger werkelijkheid en bijna tastbaarheid.

Daarom spreekt de Schrift niet van de beeltenis, maar van het beeld van God, die onzienlijk is, en in die uitdrukking het *beeld van God*, trekt zich geheel de actie der religie saam. God geeft zijn beeld; de mensch verderft dat beeld; de mensch wil zelf een beeld van God maken; dat zelf willen maken van een beeld van God is bittere zonde; en in het eind klimt die zonde tot haar hoogste punt, als satan, als het beest, als de mensch der zonde, als de antichrist, zichzelven een beeld opricht, en voor dat beeld de aanbidding opeischt, die alleen toekomt aan „het uitgedrukte beeld van Gods zelfstandigheid", d. i. aan den Christus.

Die openbaring van God in zijn beeld mag alzoo niet verstaan als figuurlijke uitdrukking, als overdrachtelijke taalvorm. Ze is integendeel bovennatuurlijke werkelijkheid. Vandaar het zeggen van Jezus tot Filippus: „Wie mij gezien heeft die heeft den Vader gezien", en vandaar de hope der heerlijkheid voor elk kind van God, dat ook hij eens den Christus zien zal gelijk hij is, en dat hij in dat zien van den verheerlijkten Christus God-zelf zal zien van aangezicht tot aangezicht. Niet Christus zien en daarna of daarnaast God zien, maar God zien in Christus.

De zonde heeft in den onwedergeboren mensch het beeld van God onkenbaar gemaakt. En nu geeft God in Christus, in één persoon, zijn volle beeld in voleinde klaarheid. En dit kon in onze menschelijke natuur, omdat de Zoon van eeuwigheid het beeld des Vaders was, en onze menschelijke natuur als door de schaduw van dat beeld uit het stof deze aarde was geformeerd.

Wie daarom staan blijft bij de openbaring Gods in de natuur, gedrukt als ze is door den vloek; of ook staan blijft bij de openbaring van het geestelijk wezen Gods in den mensch, gelijk hij dood is door de zonde; kan tot geen waarachtige kennisse Gods geraken, maar moet in afgoderij of valsche philosophie vervallen.

„Niemand kent den Vader dan de Zoon, en wien het de Zoon wil openbaren."

Daarom blijft de Christus het middenpunt van onze Godsvereering. Niet alleen door wat hij sprak, door wat hij deed, door wat hij leed, maar door zijn persoon zelf. De glorie der apostelen ligt in wat ze gehoord, gezien en getast hebben van het Woord des levens.

Christus is niet maar de hoogste profeet onder de profeten, en het hoofd der apostelen, hij zelf is de persoonlijke belichaming van al wat in de heerlijkheid onzer religie ligt saamgevat. „In Hem woont de volheid der Godheid lichamelijk." Naar hem noemen we ons. In zijn naam is ons de zaligheid gegeven. Van zijn persoon en naam gaat de herbarende, de levenvernieuwende kracht uit, die de gedaante der wereld veranderd heeft. Alleen waar Hij wordt aangebeden, is waarachtig Christendom. Hij heerscht, niet enkel door de overlevering van wat hij eenmaal op aarde was, sprak, deed en onderging, maar door een reëele macht, die Hij nu nog, gezeten aan Gods rechterhand, uitoefent, op landen en natiën, op geslachten, gezinnen en personen. Voor hem of tegen hem, beslist over den loop van 'swerelds historie, over de einduitkomst van ieders levensexistentie. Met hem zal de wereld zich in vrede verblijden, tegen hem gekeerd, zal ze beroerd worden, en beroerd blijven, tot ze òf tot hem terugkeert, òf in haar verzet tegen hem vergaat en zich den dood eet.

Alle pogen om de Christelijke religie te verwateren en van hem los te maken, of ook met philosophie en heidensche uitdenkselen te vermengen, moet daarom tot geestelijken en zedelijken achteruitgang leiden.

Wie ook maar eenigszins den hoogen naam van Christus met dien van Buddha, Kongfutse of Mohammed op één lijn stelt of in één adem noemt, ondermijnt de Christelijke religie en alle religie, en daarmee de gelukkige ontwikkeling van ons menschelijk geslacht. Want dat alles voert af van de kennisse Gods, vervalscht de kenniase Gods, doet de echte kennisse Gods te loor gaan; en wijl God te kennen *zelf* het eeuwige leven is, hier en hiernamaals te genieten, is alle vervreemding van den Christus, alle omneveling van den naam van Christus, een zoeken niet van het leven, maar van den dood.

Christus zoeken om uw zaligheid is het begin; maar wie verstaat wat *zaligheid* is, grijpt juist ter wille van die zaligheid in Christus de kennisse van zijn God.

Het is zoo, in Christus ligt uw waarborg, dat eens uw ziel van alle zonde rein zal zijn; de zekerheid dat geen zondeschuld u meer jagen zal; de belofte dat ge eens uw lichaam verheerlijkt terugontvangt; en niet minder de hope van inwoning in het Vaderhuis, van heilige vreugde in de zalen van het eeuwige licht, van een eindeloos samenzijn met al Gods heiligen; kortom, van een erfenis, u brengende wat geen oor ooit gehoord, geen oog oont gezien heeft, of wat in geen menschenhart ooit opklom.

En toch is dat alles nog niet anders dan de luister van het paleis en van wie er mag binnentreden, de stralenkrans die de zaligheid omringt. En de werkelijke zaligheid is en blijft, in God zelven te zoeken. Hem uw God te besitten, Hem met doorziende kennisse te kennen, en met den levenden God in zalige aanbidding zielsgemeenschap te genieten, — dat en dat alleen is van alle eeuwige zaligheid de kern en pit.

En daarom is er zaligheid in Christus, èn omdat hij u van zonde verlost, èn omdat Hij u de erfenisse waarborgt onder de heiligen in het licht; maar toch, ten volle eerst is de zaligheid door u in Christus gegrepen, zoo ge in hem, als het Beeld des onzienlijken Gods, God zelven grijpt, en in die kennisse Gods, die van dat Beeld u toestraalt, indrinkt eeuwig leven.

Het is niet een zaligheid, die Christus u maar bereidt, die Hij u nader brengt, en waar Hij u eens binnenleidt, om dan, na voleinding van dat machtig werk, terug te treden. Neen, ook in het rijk der heerlijkheid zou er geen zaligheid zijn, zoo de Christus er niet eeuwiglijk was, als degene in wien gij God zien, kennen en genieten kondt.

Toch toeft dit niet tot ge in het Vaderhuis zijt binnengegaan.

Wel wordt daar eerst de kennisse Gods volëind, maar hier reeds begint ze. We hebben niet maar een toezegging van toekomstige openbaring, maar een openbaring van God in Christus, die hier reeds onder ons bereik valt.

Het Beeld van God ligt op het Evangelieblad in Christus voor ons uitgeteekend. God is een geest, en de zelfopenbaring Gods in het eeuwige Woord ligt in het beschreven Woord voor ons uitgesproken.

Ook na zijn hemelvaart leert Christus in dat Woord na, is met dat Woord de beeltenis van het Beeld Gods de wereld ingegaan, is zijn gestalte onder ons voortlevende, en zijn we, dank zij dat Woord, zoo met den persoon en de verschijning van den Christus vertrouwd, dat hij ons verzelschapt op onzen levensweg. Zoo als de Christus verkeerde onder zijn toenmalige omgeving, zoo brengt de verbeelding hem over in onze eigen omgeving, en passen we zijn woord van toen zóo op ons zelven over, dat het is of hij ons zelven toespreekt, vermaant, bezielt en troost.

Doch hierbij blijft het niet.

Er is van den Christus niet alleen een beeltenis in het Woord, maar er zijn ook van den Christus krachten en werkingen, invloeden uitgegaan, die zich als vonkend vuur van ziel op ziel hebben overgeplant, die vuur in den mensch hebben ontstoken, en alzoo een gloed van liefde, van heiligen zin, van geestelijke toewijding hebben doen ontbranden, die de eeuwen doorging en nog brandt, en ons, als we er in leven mogen, koestert en verwarmt, en als 't ware den levensadem van den Christus ons nabij brengt.

En dit alles is niet maar lijdelijk gevolg van zijn verschijning voor twintig eeuwen, maar wordt dag aan dag reëel door hem zelven gevoed en gesterkt, en dringt rechtstreeks uit den Christus op ons aan. Elke ziel die herboren wordt, elke heilige zin die in ons opkomt, alle goed werk waartoe we bekwaamd worden, het is al zijn werk door de wondere inwoning van den Heiligen Geest.

Hij zou komen om woning bij ons te maken, en hij is gekomen, en komt nóg, elken dag en elken nacht, om die inwoning in de gemeente zijner heiligen te bevestigen. Hij is ons geen onbekende, maar ook wij zijn hem geen vreemden. Hij kent en roept ons bij name, en schikt zich naar de nooden van elk hart.

Zoo dringt hij, die het Beeld des Onzienlijken Gods is, aldoor op ons aan, zet zijn eens begonnen werk in ons voort en doet door, èh en vloed heen, den oceaan van Gods grondelooze barmhartigheden steeds heerlijker voor ons schitteren.

Gewisselijk, er is kennisse Gods die wij van hem nemen en aan hem ontleenen; maar veel meer nog is er kennisse Gods die hij zelf ons toebrengt, in ons brengt en in het verborgene onzer ziel tot klaarheid doet komen.

Dit toch is het mystieke, dat hij die het Beeld des onzienlijken Gods is, ons dat beeld niet slechts toont, en ons door dat beeld niet slechts bekoort, maar dat beeld in ons zelven, in onzen eigen persoon, in onze eigen ziel uit beitelt.

Er is gelijkvormigmaking van ons eigen innerlijk leven aan het innerlijk leven van den Christus. Zijn beeld drukt zich af in Gods heiligen.

En dit eerst is de hoogste kennisse Gods, die we op aarde bereiken kunnen, wanneer alzoo het beeld Gods in Christus het beeld Gods in onszelven vernieuwt.

Dr. A. KUYPER,
De Gemeene Gratie.

Deel II van dit premiewerk voor abonné's op De Heraut (waarop d.d. 17 Juni 1901 de inteekening onherroepelijk werd gesloten) is verschenen. Aan alle inteekenaren, die ons ook voor dit tweede deel ƒ 3.— voor elk door hen aangevraagd exemplaar deden toekomen, zijn de hun toekomende ex. deel II verzonden.

Gaarne zouden wij van de abonné's, die voor deel II ons tot op heden òf niets, òf een onvoldoend bedrag remitteerden, onverwijld het ons komende ontvangen, opdat ook de voor hen bestemde exemplaren kunnen verzonden worden.

De Administratie.

25 September 1903.

Amsterdam, 25 September 1903.

De Hervormde Synode.

De saamkomst van de Haagsche Synode kenmerkte zich ook dit jaar door een volslagen gemis aan energie.

De fractie in de Hervormde Kerk, die de kerk door de kerk wil hervormen en al haar hoop had gesteld op de Synode, die „om" was, heeft weer gelegenheid te over gehad de waarheid te ondervinden van Dr. Hoedemaker's woord: „Heere, bewaar ons voor een orthodoxe Synode."

De heeren, die thans zetelen in het nieuwmodische heerenhuis in de Javastraat, waar in de antichambre de „Dordtsche Synode" hangt als symbool van het glorietijdperk onzer Gereformeerde Kerk, hebben daarom hun tijd niet verbeuzeld. Er is druk gearbeid zelfs. Er waren tuchtzaken te beredderen, finantieele zorgen te voorzien, reglementen te wijzigen. Vooral het *beheer* eischte veel tijd. Maar één daad, een daad van mannelijken moed, een daad, om richting en steun te geven aan het kerkelijke leven, die vraagt ge aan deze Synode te vergeefs.

De Haagsche Synode bleek ook nu weer impotent.

Niet alsof de ernstige vragen, die heel het leven van ons volk bewegen, ook niet aan haar deur aanklopten. De strijd tegen het veldwinnend socialisme; de vraag naar reorganisatie der kerk; de handhaving der waarheid Gods tegen het ongeloof; — dat alles stond wèl op haar agendum.

Maar de Synode ontweek elke beslissing.

Ze weet uitnemend goed, dat haar kerkgenootschap gelijk is aan een bouwvalligen toren, waaruit ge niet een steen los kunt maken, of heel het gebouw stort krakend ineen.

En daarom, met een kunstvaardigheid, die een koorddanseres eer aan zou doen, verrichtte ze op het slappe koord van beginselloosheid heksentoeren om het juiste evenwicht te bewaren.

o, Neen, de Synode keurde het socialisme in haar ambtsdragers niet goed, maar de klacht was reglementair niet in den haak en daarom kon de Synode niets doen om het socialisme te bestrijden.

En al erkende de Synode, dat haar organisatie niet onverbeterlijk was, ze zou met reorganisatie maar wachten, totdat betere tijden aanbraken.

Zoo werden de klagers met een kluitje in het riet gestuurd.

Is het wonder, dat onze gereformeerde broeders in het genootschap over deze Synode al de fiolen van hun toorn uitgieten?

Er was niemand, die bij het sterven van deze Synode haar loflied zong. Ze ging heen zonder begeerd te zijn.

Of neen, één was er, die de loftrompet aan de lippen zette en geen woorden van bewondering genoeg vinden kon voor dit hoogste college der „Vaderlandsche Kerk."

En die eene was, — ge raadt het in geen tien tellen, — het orgaan van de socialisten, *Het Volk!*

Licht en Schaduw.

Ook op het terrein der Zending wisselt licht en schaduw elkaar af.

Een vriendelijke lichtstraal schijnt van uit Djocja's hospitaal, waarvan wij zoo even het jaarlijksch verslag ontvangen. En daarnaast, ook al hangt dit nu niet rechtstreeks met de Zending saam, mag ook de opening genoemd worden van de Paul Kruger-school te Batavia.

Het is een verblijdend verschijnsel, dat in Indië zelf de beteekenis van het Christelijk onderwijs zoo hoog wordt geschat. De leening, voor deze school noodig, werd bijna geheel in Indie volteekend. Het moederland, waarop eerst alle hoop gevestigd werd, droeg slechts weinig bij. Bij de opening der school overtrof het aantal leerlingen, 90 in getal, de stoutste verwachting. Ook schijnt men in de keuze van het onderwijzend personeel zeer gelukkig te zijn geslaagd. Ds. Weyers, de volijverige Dienaar des Woords te Batavia, heeft door de zeldzame toewijding, den volharden ijver, den geloofsmoed, waarmede hij deze zaak aanvatte en ten einde bracht, zich een eerezuil opgericht. Onze beste wenschen vergezellen deze christelijke school, die voor heel Java ten zegen moge worden.

Tegenover die lichtzijde staat echter de donkere schaduw, die thans over Soemba ligt.

Ds. Pos, die pas na een jaar verlof weerkeerde naar zijn arbeidsveld, werd ernstig krank en moest op Java herstel van kracht gaan zoeken. Onze tweede zendingsdienaar op Soemba, Ds. de Bruijn, heeft juist vacantie gekregen en is gerepatrieerd. Ons zendingsterrein ligt dus tijdelijk geheel braak. En dit is nog het ergste niet. Maar Ds. Pos heeft zijn gemeente op Soemba in zoo ontredderden toestand aangetroffen, dat de wanhoop hem om het hart sloeg en hij vreest, dat aan een krachtig weeropleven der Zendingsactie niet te denken valt.

Nu stemmen wij gaarne toe, dat een toestand van geestelijke depressie, als waarin broeder Pos verkeert, niet de meest geschikte is om een juist oordeel over Soemba te vestigen. Wie een zwarten bril op heeft, ziet alles donker om zich heen. Maar dit neemt toch niet weg, dat de toestand op Soemba treurig is en de vraag steeds luider gehoord wordt, of voortzetting van de zendingsactie *op den bestaanden voet* wel wenschelijk en raadzaam is.

De bezwaren, die tegen dit Zendingsterrein worden ingebracht, zijn toch niet gering te achten

Vooreerst, zoo zegt men, kan met onze uiterst beperkte krachten de zendingsactie op Soemba niet tot een blijvend resultaat leiden. Zending dient niet om enkele heidenen tot bekeering te brengen, maar om een *Christelijke Kerk te stichten*. Zal een Christelijke kerk echter duurzaam bestand hebben, dan is wel in de eerste plaats noodig dat ze in de eigen landstaal een eigen Bijbel, een eigen catechismus, een eigen liturgie en kerkenorde ontvangt. Wanneer men nu weet, dat op een Soemba een taal wordt gesproken, die geheel op zichzelf staat; ja, dat men op dit kleine eiland nog te doen heeft met tweeërlei bevolking, de oorspronkelijke inwoners en de van buiten af gekomen Savoeneezen, die elk weer een eigen taal hebben, dan zal men gevoelen, hoe de stichting van een Christelijke kerk op zulk een eiland een arbeid en een kosten met zich brengt, die de draagkracht onzer kerken verre te boven gaat.

Hierbij komt in de tweede plaats, dat Soemba geheel geïsoleerd ligt van ons eigenlijk zendingsterrein in Indië en van Soemba uit geen de minste invloed op onzen Archipel kan worden uitgeoefend. Op Java schuilt de macht van heidendom en mahomedanisme. Daar moet de strijd gestreden worden. En waar nu onze krachten zoo gering zijn, daar klemt de vraag of wij goed doen met deze kleine kracht nog te versnipperen. Gesteld dat Nederland nog heidensch ware, wat zou men dan zeggen van een zendingsactie, die bij voorkeur Urk of Ameland tot arbeidsterrein koos? En toch, Urk en Ameland zijn van uit Amsterdam nog in één dag te bereiken en Soemba ligt van Java een reis van weken af.

Terwijl eindelijk, en ook dit bezwaar mag niet te licht geteld, nu het droeve bericht van Ds. Pos inzinking tot ons kwam, het geestelijk isolement van de zendingsdienaren op Soemba niet anders dan schadelijk op hun toestand werken kan. Op Java kan men, dank zij de middelen van vervoer, elkaar nog eens zien en met elkaar raadplegen in ernstige omstandigheden. Maar op Soemba zit men geheel van de wereld afgesneden. Eens in het jaar komt er een gouvernementsboot.

Voegt men hier nu bij, dat de zendingsarbeid op Soemba dusverre weinig blijvende vrucht afwierp, dan zou het struisvogelpolitiek zijn den ernst dezer bezwaren te willen wegcijferen. Zeker zou niemand er aan denken, wanneer thans nog een keuze moest worden gedaan, een zendingspost op dit zoo afgelegen en weinig beteekenende eiland te vestigen, waar Java, het middenpunt van Indië, zoo luide om hulpe vraagt.

Wij zeggen dit alles niet, om den zendingsijver in onze drie Noordelijke provincien te doen verslappen. Maar nu de toestand op Soemba zoo donker is — en ook daarin hebben wij een bestel Gods te erkennen — mag de vraag niet onderdrukt, of het goed is op den ingeslagen weg voort te gaan?

Een dergelijke vraag, die bij velen opkwam, dient openlijk te worden besproken. Niets dooft meer het vuur van den Zendingsijver, dan de twijfel of men wel op den rechten weg is.

Daarom zal het goed zijn, wanneer de deputaten, die door de zendende kerken zijn aangewezen om voor Soemba te zorgen, na raadpleging met Ds. de Bruijn openlijk mededeeling van hun beslissing doen en de gronden aangeven, waarop hun besluit rust.

„Vrije vroomheid."

Een der ernstigste grieven van de modernen tegen ons, orthodoxen, was steeds, dat het religieuse leven bij ons aan banden gelegd werd.

Bij ons was alles uitwendige vorm. Er was een vaste vorm voor het gebed; een scherp belijnde confessie; een wel omschreven liturgie, een verplichte catechismus. Al die vormen waren de dood voor het geestelijk leven. Ze waren een keurslijf, dat de lucht uit de longen neep, en het hart belette het bloed door de aderen te stuwen. En daarom, dat keurslijf moest hoe eer hoe beter verwisseld voor de nieuwerwetsche reformrok. Geen kerk, maar een gezellige samenkomst in den Protestantenbond. Geen confessie en geen catechismus, maar de vrije vroomheid, die sprak uit eigen aandrang des harten. En al zong dan ook elk vogelke op eigen wijs zijn vroomheidslied, juist in die veelheid van schakeering kwam de rijkdom van het religieuse leven uit.

Onze profetie, dat deze „bandelooze vroomheid," dat alles overlaten aan individueele willekeur, op vernietiging van het religieuse leven moest uitloopen, bleek maar al te spoedig waarheid. Het oudere geslacht der modernen, met zijn hoog idealistische opvatting, sterft allengs weg, en de jongeren, die hun plaats innemen, mogen in ascetisme lief hebberen of aan socialistische droomerijen zich vergapen, het *religieuse* leven, de gemeenschap met God, krimpt tot al geringer afmetingen ineen.

Het klaaglied, dat Prof. Oort bij de opening van het „congres der vrijzinnigen" zong, was in dat opzicht een teeken des tijds. En nog veel vlijmender zet Prof. Knappert het mes in de wonde, waar hij in *De Hervorming* deze teekening geeft van wat in sommige kringen der modernen te aanschouwen valt:

> Vandaar onder ons vooreerst zulken uit wier overtuiging en dus ook uit wier prediking al het wezenlijk godsdienstige en christelijke verdwenen is. Zij hebben van het „goddelijk recht van den twijfel" zoo gulsig gebruik gemaakt, dat 't nu àl open vraag werd, overal wijde scheuren: de kille wind blaast er door. God, gebed, dengd, eeuwig leven, menschenwaarde, onsterfelijkheid . . . het is al in discussie. Al staat het nu vast, dat dit zeer eerlijk en rechtschapen zijn kan, met huivering denkt men aan de prediking, die van dezen ongodsdienstigheid het droeve gevolg zijn moet. Het worden betoogen, beschouwingen over alles wat gij wilt, maar het is geene Evangelieverkondiging, gloed noch heerlijkheid, geen gebed, geene profetie.
>
> Deze groep is niet groot, omdat geen voorganger dit leven lang volhoudt. Maar talrijk zijn zij, die in geenen deele ongodsdienstig mogen heeten maar wier godsdienst zich verre verwijderde van wat voor ons en anderen religies kern is. Het woord „God" wordt toegepast op begrippen, die niets meer uitstaande hebben met het christelijk geloof in God den Vader en onder den invloed van oude en spiksplinternieuwe wijsbegeerte, vaak ook van slecht verduwde lectuur, van meer of min grondige bestudeering van andere godsdiensten, ontstaat er eene beschouwing, een samenstel van meeningen en dus ook eene prediking en een onderwijs, waarin voor alles plaats is behalve juist voor dat godsdienstig theisme van Jezus, waaruit dus wegviel juist wat naar onze innige overtuiging godsdienst tot eene bron van blijdschap en vertroosting maakt.
>
> Dit is eene uiterst grove verdeeling. Er zijn van allerlei schakeeringen in het durven noemen van het voorwerp des geloofs en der aanbidding, in de waardeering voorts van de persoon van Jezus voor ons godsdienstig leven, in de vrijmoedigheid om „Jezus Christus" te zeggen. Wederom zijn er groepjes of afzonderlijke personen, die sterk onder den invloed staan van Tolstoj, of die in Boeddha zien niet slechts „het licht van Azië", maar „het licht der wereld", of theosofen. Van onze vrijzinnig-christelijke sociaal democraten wordt in dit verband niet gerept, want, zoo ik afga op hun blad *De blijde Wereld*, zijn zij in 't godsdienstige onze geestverwanten, slechts hebben zij eene andere meening over de toepassing des Christendoms in de maatschappij. Genoeg. Dit weinige volsta ter aanduiding van de groote verwarring onder ons. Er is geene godsdienstoefening, geene catechisatie aan de andere gelijk. Hoort de gemeente „God" zeggen, zij kan niet weten of zij dan inderdaad den Almachtigen en Levenden God zal hooren prediken of een soort ijle substantie, die door 't heelal vloeit of stroomt of iets anders doet. En als er een onbekende den kansel betreedt moet men goed opletten, of hij zal voorgaan in 't gebed dan wel „zoo maar beginnen". Vandaar verwarring, verbrokkeling van kracht, vandaar, erger nog, verkoeling van godsdienstigen gloed, een zich afwenden in arren moede van deze verflauwing der grenzen, dit gevraag en getwijfel, dit gebroddel met het heilige. „Boodschapt het met op Askelons straten, opdat de Filistijnen zich niet verblijden." Ach, zij weten het al en verheugen zich en roepen: „dat komt er van, dat gij onze goden niet hebt willen dienen en onze leer aanvaarden!" Zij verheugen zich en meenen, dat dit ons voeren moet naar hunne wachtvuren, naar hun neo calvisme.

Zoo is Leiden in last.

Prof. Knappert weet maar één redmiddel tegen deze onttakeling van het moderne scheepje.

De ernstige modernen moeten saamkomen om een moderne confessie, een modernen catechismus, een moderne liturgie op te stellen.

Zoo schrijft hij:

> Wij willen trachten tot elkander te brengen allenn, die met ons het heil zien in de prediking van het Evangelie van Jezus Christus, allen, die beslist willen getuigen van Gods bestuur en leiding, van de kracht en de wijding des gebeds, van de waardij onzer zielen en de hoop der persoonlijke onsterfelijkheid. Aangesien nu alle vroomheid, alle gemoedservaring, wil zij klaar en welbewust zijn voor ons zelven en indruk maken op anderen, wil zij vergaderen en vastheid geven, noodig heeft dogmatische omlijning, daarom willen wij trachten ons christelijk geloof in dogmatische formules te omschrijven. Niemand verdenkt ons daarbij van het dwaas begeeren om een of ander klassiek werk uit vroeger eeuwen te willen nabootsen. Men zou ons daardoor groot onrecht doen. Wij meenen slechts, dat eene zoo scherp mogelijke beschrijving van ons vrijzinnig christelijk geloof en ook van wat wij als daarmeê strijdend verwerpen, onder al de stroomingen dezes tijds vele voorgangers en ook vele gemeenteleden tot elkander zal brengen, hecht vereenigen, steunen zal. Terwijl eindelijk eene liturgie en eene catechese, op deze artikelen gegrondvest, leiding en vastheid aan onze richting, aan onze beginselen geven zal.
>
> Wij zijn benieuwd, hoe deze vaste dogmatische belijning der moderne beginselen er zal uitzien.
>
> Maar intusschen zij nu reeds met dankbaarheid geconstateerd, dat de moderne richting zelf inziet, dat het met de „vrije vroomheid" spaak loopt.

Zoo heel ongelijk hadden de orthodoxen toch niet, toen zij beweerden, dat zonder vastheid van belijdenis, het religieuse leven niet bloeien kan.

Afglijden.

Niet zonder bezorgdheid kan het worden aangezien, dat in Roomsche kringen de invloed van de Schriftcritiek steeds meer veld wint.

Het anti-christelijke karakter dezer nieuwere Schriftcritiek treedt steeds duidelijker aan het licht. Eerst tastte deze critiek alleen de geloofwaardigheid van den historischen inhoud der Schrift aan, maar ze liet de Goddelijke openbaring, het hoog religieus-ethische standpunt van Israel's religie met rust. Thans is ook deze laatste slagboom gevallen, en de drieste poging van Delitzsch en Winckler, om op grond van de Babylonische vondsten Israel's religie als een „Abklatsch" van Babel's wereldbeschouwing ons voor te stellen, heeft de kroon op het werk gezet. Het houweel van de schriftcritiek heeft het binnenste heiligdom der Schrift aangetast, en Jehova, Israël's God, tot een afgod verlaagd, die hoe eer hoe beter heeft plaats te maken voor den nieuwen god, dien een naturalistische wereldbeschouwing ons nog zal veroorloven a's deus otiosus te aanbidden.

Het ernstig protest dat *De Heraut* van meet af tegen deze schriftcritiek liet uitgaan, is daarmede volkomen gerechtvaardigd. De ethische theologie, die ook hier in bemiddelen haar kracht zocht, de inspiratie der Schrift prijs gaf, om in de *Goddelijke openbaring* aan Israël haar kracht te zoeken, moge thans moord en brand roepen, nu deze zelfde critiek ook dit Goddelijk karakter van Israël's religie aantast en vernietigen wil. Wie het fundament prijs geeft, heeft het aan zich zelf te wijten, wanneer heel het huis ineen stort, en men ten slotte niets dan een waardeloozen puinhoop overhoudt.

Dubbel gevaarlijk is het daarom, wanneer deze moderne critiek ook in de Roomsche kerk met zekere gretigheid ontvangen wordt. Bevreemdend is dit niet. Astruc, de Parijsche doctor, die de vader der moderne schriftcritiek wordt genoemd, was goed Roomsch. Vooral de Jezuieten zijn met name op het punt der Schriftinspiratie